

Franc Lovrenčak, Matematična geografija, Ljubljana 1986, str. 266

Gre za učbenik, namenjen študentom geografije na začetku njihovega visokosolskega študija. – Položaj matematične geografije ni docela jasen; uvrščajo jo bodisi med pomožne veje geografije, med uvodne predmete fizične geografije ali geografije nasploh, ali pa jo štejejo za sestavni del fizične geografije. Podobno je z njenim konceptom, prav tako pa tudi z nazivom. Kakor pove v uvodu, jo avtor uvršča med pomožne veje geografije, pri tem pa se drži srednje poti. Preveč jo namreč ne astronomizira in ne matematizira, kakor nekateri avtorji, pri nas zlasti Gašparovič, temveč izbira snov glede na to, koliko »pripomore k razlagi pojavov, ki so predmet geografskega proučevanja.«

Lovrenčakova skripta so sestavljena skrbno, upoštevajo številne virov, so tudi bogato ilustrirana (155 risb), celotna vsebina pa je podana nazorno. K temu pripomore tudi pregledno razčlenjena snov na manjše, smiselno zaokrožene enote. Avtor je v težnji, da bi bil razumljiv in nazoren morda celo preveč didaktičen. Pri tem pa praviloma ne citira sproti del, na katere se opira, da bi se npr. študenti dodatno poglobili v posamezna vprašanja, pač pa je seznam literature dodan na koncu skript. Ta obsega okoli petdeset virov, med domačini pogrešamo kvečjemu Podpečanovo Kartografijo.

Zgodovinskemu razvoju nekaterih spoznanj je odmerjen precejšen poudarek, tako gre deloma tudi za zgodovino matematične geografije in ne le za pregled o njeni sedanjosti. Postavlja pa se vprašanje o današnji umestnosti obširnega prikazovanja tega, kako se je spreminjalo pojmovanje o obliki in velikosti Zemlje. Morda bi tako snov kazalo v sedanjem obsegu obdržati v drobnem tisku.

Ker so v drugem delu na približno petdesetih straneh prikazane tudi osnove matematične kartografije (kartografskih projekcij) je naslov učbenika pravzaprav preozek, četudi pustimo ob strani krajše poglavje na koncu knjige (Nekatere fizikalne lastnosti Zemlje). Slednje pravzaprav opozarja, da bi poleg geofizikalnih kazalo vključiti tudi še izbrane geokemijske lastnosti Zemlje, zlasti njeno radioaktivnost ter s tem celotno snov ustrezno zaokrožiti, naslov pa seveda razširiti.

Ne glede na to je izbrana snov ustrezno zaokrožena, saj ni prezrla nobene bistvene tematike. Kvečjemu bi obravnavi notranje zgradbe Zemlje kazalo dodati še teorijo litosferskih plošč (astenofera, konvekcijski tokovi itd.).

K večji uporabnosti učbenika pripomore pregled uporabljenih terminov (str. 244–254), seznam tabel (sk. 14) in risb (153) ter register imen in pojmov z ustrezno navedbo strani.

Glede na obseg predmeta (predavanja v obsegu 30 ur) je učbenik na prvi pogled videti preobsežen; ni pa tako, če pomislimo, da gre za tip celovitega učbenika. Žanj se je avtor odločil očitno zaradi tega, ker gre za uvodno (pomožno) vejo geografije.

Učbenik je tudi terminološko skrben. Prav zaradi tega kaže na nekatere stvari posebej opozoriti. Po zgledu astronomov avtor dosledno uporablja Zemljin in ne zemeljski, npr. Zemljin magnetizem, Zemljina os, Zemljin ekvator, Zemljin meridian, Zemljin elipsoid, namesto dosedanjih oblik – zemeljski magnetizem, zemeljska os, zemeljski ekvator itd. Oblika je pač odvisna od tega, ali se sprašujemo – čigav ali kakšen? Morda je razloček med astronomsko in geografsko terminologijo vendarle umesten, saj tako razločevanje, kakršno je v astronomiji, pri geografiji ni nujno, ker je njen predmet vendarle samo Zemlja. Morda je umestnost takega razlikovanja očitnejša pri naslednjih terminih: Zemljino površje, Zemljina skorja, Zemljine plasti za zemeljsko površje, zemeljsko skorjo in zemeljske plasti. Se posebej, če ta način izražanja razširimo, npr. Zemljina kroglja, Zemljina širina, Zemljina dolžina. Podobna vprašanja sprožijo Sončevi žarki (za sončne žarke) in Sončev čas (za sončni čas). Na

drugi strani pa je vendarle zapisano zvezdno in ne morda Zvezdino leto. Učbenik razlikuje med površjem in površino, le ponekod se razlikovanje izmuzne, npr. »površina Zemlje je ukrivljena«, »razlika med geoidovo in sferoidovo površino«, »ravna površina Zemlje«, povsod v pomenu površja.

V geografiji bi kazalo obdržati in razlikovati obzorje in obzornico namesto horizonta, ki je manj določen, ker pomeni eno in drugo. Skrb za izrazoslovje se kaže, ko avtor namesto »lunaren« uporablja Lunin, namesto ekscentricitete ekscentričnost in namesto drakonitski mesec drakonski. Pač pa uporablja gregorijanski in julijanski koledar ne pa gregorijski ali morda celo Gregorijev. Učbenik uporablja nadalje Bonnova in ne Bonnejeva projekcija, toda Molleweidejeva in ne Mollwedova, Gaslova projekcija namesto Gallova pa je očitno tipkarska napaka, ene od zelo redkih. Kazalo pa bi pretehtati, ali kaže uporabljati izraz perspektivna projekcija namesto perspektivna.

Naj povzamem: Matematična geografija je skrbno sestavljen učbenik, s smiselno razčlenjeno in nazorno podano ter ustrezno zaokroženo snovjo, zamišljen kot celovit, reprodukcijski tip učbenika, ki bo študentom geografije, zlasti študentom ob delu, nedvomno služil kot koristen in pripraven študijski pripomoček.

Darko Radinja

Geografski zbornik XXVI. – 1986. Geografski inštitut Antona Melika, ZRC SAZU, Ljubljana 1987, 153 strani.

Kot je že navada, prinaša tudi zadnji – lanski letnik Geografskega zbornika, glasilu Geografskega inštituta Antona Melika, izbor razprav s področja nekaterih temeljnih geografskih preučevanj slovenske zemlje. Večina prispevkov je nastala v okviru inštitutskega znanstveno-raziskovalnega programa. V šestindvajseti številki Geografskega zbornika, ki sta jo uredila I. Gams in D. Meze, so štiri razprave in vse sodijo na področje fizične geografije.

F. Lovrenčak objavlja razpravo »Zgornja gozdna meja v Julijskih Alpah in na visokih kraških planotah Slovenije« (str. 5 – 62). Z njo je sklenjen avtorjev pregled zgornje gozdne meje na Slovenskem. Študija, ki se v metodološkem pogledu naslanja na njegova preučevanja zgornje gozdne meje v Kamniško – Savinjskih Alpah (Geografski zbornik, XVI., 1977), je utemeljena in grajena na podlagi številnih terenskih meritev in preučevanj, s katerimi je bilo mogoče preveriti in dopolniti nekatere starejše ugotovitve in predpostavke o zgornji gozdni meji v našem najmasivnejšem gorstvu – Julijskih Alpah. Poseben poudarek je namenjen prikazu klimatske zgornje gozdne meje, ki v večjem delu preučevanega gorovja sega nad današnjo zgornjo gozdno mejo, nastalo zaradi človekovih posegov in njegovega gospodarskega uveljavljanja v našem najvišjem gorovju.

Uvodni del Lovrenčakove študije je namenjen osvetlitvi osnovnih naravno-geografskih značilnosti obravnavanih območij (relief, podnebje in prst). Sledi podrobnejši prikaz današnje zgornje gozdne meje v osrednjih Julijskih Alpah (1600 – 1800 m), v Spodnjih Bohinjskih gorah (1520 m), Krnskem (1300 – 1700 m), Kaninskem (1400 – 1550 m), Stolovem (960 – 1530 m) in Matajurskem pogorju (do 1500 m), na Trnovskem gozdu (1455 m) in Notranjskem Snežniku (do 1540 m). Podrobneje so prikazani in ovrednoteni biometrični podatki dreves ob zgornji gozdni meji, ki so avtorju služili za določitev klimatske zgornje gozdne meje. Razprava pomeni temeljito delo, ki sloni na številnih in raznovrstnih terenskih preučevanjih, uporabi nekaterih primerjalnih statističnih izračunov in naslonitvi na dosedanja preučevanja, predstavlja pa dragocen prispevek h geografski osvetlitvi zgornje gozdne meje pri nas.